

EEN ONDERZOEKENDE SCHOOLCULTUUR

De academicus als 'kartrekker'

Leerkrachten zijn gebaat bij een meer onderzoekende houding. Vooral het analytisch denkvermogen van de academicus helpt het onderwijs verder, vinden schoolleiders. Toch zit het basisonderwijs niet te wachten op alleen maar academici voor de klas. "Het gaat niet om de titel, maar om de houding van de leerkracht."

TEKST IRENE HEMELS

"Een goede academisch geschoolde leerkracht volgt minder slaafs de lesmethode." Marjolein Kruk, leerkracht en opleider op openbare basisschool 't Montferland in 's-Heerenberg legt de spreekwoordelijke vinger op de zere plek. "Studenten van de academische pabo zijn flexibeler. Ze leren door te kijken naar de kerndoelen en de lesmethodes los te laten. Ook worden ze geschoold in *thinking skills* als vragen stellen en kritisch denken. Leerlingen met een academisch geschoolde leerkracht voor de klas leren goede onderzoeksvragen te stellen. Je ziet de academische inbreng ook terug in de vanzelfsprekende manier van kijken naar de kwaliteit van het onderwijs. Dat is echt een meerwaarde, omdat het onderwijs daardoor zichtbaar verbetert."

Kruisbestuiving Een automatische koppeling tussen theoretische kennis en praktijk wordt genoemd als de grote meerwaarde van meer academici in het onderwijs. Het is

Annemarie Trouw, schooldirecteur basisschool Sint Maarten in Limmen: "A vindt dat iedereen per se een academische opleiding nodig heeft, dan geef je het zitte kapitaal geen kans." Foto: Marjolein An

de kruisbestuiving tussen wetenschap en praktijk waarvan het onderwijs kan profiteren, zeggen schoolleiders. Om zich te kunnen onderscheiden van andere basisscholen in de regio, startte directeur Mirjam de Vries vijf jaar geleden vol enthousiasme met de omvorming van basisschool 't Montferland tot een academische basisschool. Opleiden, innoveren en onderzoeken op de werkplek staan centraal op 't Montferland. De Vries over haar drijfveer: "Ik ga graag met kinderen op een hoog niveau in gesprek: je praat niet tégen kinderen, maar mét kinderen. Door de juiste vragen te stellen, kun je heel veel uit hen halen en hun talenten ontwikkelen. Vanmorgen nog sprak een jongetje me aan. Hij zei: 'Veel vragen zijn opgelost, maar ik heb er nog heel veel. Die ga ik uitzoeken.' Daar gaat mijn hart van open! Een leerkracht moet niet alleen met antwoorden komen, maar kinderen vragen laten stellen. Kinderen leren beter als zij het zelf hebben opgezocht. Je sluit als leerkracht

beter aan bij het kennisniveau van je leerlingen door eerst de vraag te stellen: 'Wat weet jij al van het onderwerp?' Dit geldt misschien ook wel voor leerkrachten op een gewone basisschool, maar onze leerkrachten zijn zich meer bewust van de nieuwste inzichten, doordat ze steeds bezig zijn met de relatie onderwijspraktijk en wetenschap en onderzoek."

Champagne In een academische basisschool gaan schoolontwikkeling en praktijkonderzoek hand in hand. Stagiairs van de academische pabo worden begeleid, leerkrachten en stagiairs zitten met elkaar in een leernetwerk. Aan de hand van praktische vragen wordt onderzoek gedaan waarbij de uitkomsten worden vertaald naar de eigen onderwijspraktijk. De Vries: "Een academische basisschool is een mooi middel om te reflecteren op je onderwijs en verdieping te krijgen. Academische studenten brengen een onderzoekende houding met zich mee, die brengen ze over op leerkrachten. En in de leernetwerken, ook wel verbeterteams genoemd, leren stagiairs en leerkrachten van elkaar. Leerkrachten volgen samen bijeenkomsten en cursussen en ontwikkelen een professionele identiteit. Studenten doen onderzoek aan de hand van een vraag uit de praktijk. Hierdoor kunnen we de leeromgeving van de kinderen verbeteren. We gebruiken bij het leren steeds meer de zeven stappen van onderzoekend leren: start, verkennen, plan maken, plan uitvoeren, evalueren, presenteren en verdiepen. We zien mede daardoor de opbrengsten duidelijk verbeteren. We hebben bijvoorbeeld ook een nieuwe rekenmethode ingevoerd. Na de eerste verbeterde opbrengsten hiervan hebben we met het team een feestje gevierd met champagne."

'HET GAAT NIET OM DE TITEL VAN DE ACADEMISCHE LEERKRACHT, MAAR OM DE HOUDING DIE DAARBIJ HOORT'

Schoolontwikkeling Een team dat zich wil blijven ontwikkelen staat garant voor schoolontwikkeling van onderop. De Vries: "De samenwerking in verbeterteams is een manier om alle leerkrachten bij deze ontwikkeling te betrekken, maar ook om veranderingen van onderaf teweeg te brengen." Zij ziet bij voorkeur dat alle leerkrachten een vervolgopleiding volgen. "Dat kan universitair zijn, maar logischer is een post-hbo opleiding", aldus De Vries. "Ook zij denken analytisch, reflecteren makkelijker en dat is toch waar het om gaat. Verder kijken dan de eigen klas. De leerkrachten die zich extra hebben geschoold, zijn de kartrekkers. Zij stellen eerder de waaromvraag, initiëren onderwerpen en bereiden studiedagen voor."

...

Academische studenten brengen een onderzoekende houding met zich mee, die brengen ze over op leerkrachten. Hierdoor kan de leeromgeving van de kinderen verbeterd worden. Foto's: Edith Piek

'WE NEMEN TE WEINIG TIJD OM TE ANALYSEREN HOE IETS PRECIËS ZIT'

Over het verschil tussen een traditionele en academische basisschool is De Vries duidelijk. "Vijf jaar geleden gingen onze teamvergaderingen hoofdzakelijk over de kleur van het papier dat besteld moest worden en de organisatie van Kerst. Nu zijn dat huishoudelijke mededelingen, in snelle teambriefings, waarna vooral gesproken wordt over de kwaliteit van het onderwijs."

Leergierig Een onderzoekende en leergierige houding draagt bij aan een schoolcultuur waarin het team zich wil blijven ontwikkelen, zegt ook Annemarie Trouw, schooldirecteur van basisschool Sint Maarten in Limmen. "Verwonderen, niet alles voor lief nemen en elkaar inspireren. Als onderwijs kun je niet zonder nieuwsgierigheid." Onderzoek verankeren in het onderwijs en op die manier de kwaliteit van het onderwijs verhogen, is voor Trouw de belangrijkste reden om mee te doen aan de Academische Werkplaats. De academische werkplaats is een traject van haar schoolbestuur Stichting Flore en het Centrum Brein en Leren van de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam. Dit traject is gericht op het creëren van een onderzoeksklimaat binnen het basisonderwijs. Elk jaar voeren zestien leerkrachten, waaronder telkens twee leerkrachten van Sint Maarten, een praktijkonderzoek uit in de eigen onderwijsomgeving onder begeleiding van ervaren onderzoekers. De uitkomsten worden gepresenteerd aan collega's.

Op deze manier werken leerkrachten en onderzoekers samen aan toegepast onderzoek en onderwijsinnovatie. Op Sint Maarten heeft dit ertoe geleid dat het leeraanbod in groep 3 is aangepast door extra instructies in te bouwen. De leerkrachten van groep 5 doen onderzoek naar het vergroten van de betrokkenheid van hun leerlingen. Trouw: "Van de deskundigen krijgen we veel kennis over de hersenontwikkeling bij kinderen. Het is waardevol voor ons. Het heeft ook invloed op je manier van lesgeven. De vier leerkrachten van onze twee groepen 5 zijn met elkaar in gesprek geraakt over hoe kinderen zich lesstof eigen maken. We zijn op zichzelf tevreden over de scores van deze leerlingen, maar kijken naar de trendanalyses zou er

meer mogelijk moeten zijn. Het is alsof er te weinig uitdaging is. Zijn ze wel nieuwsgierig naar wat ze aangeboden krijgen? Hebben we voldoende coöperatieve werkvormen? De discussie wordt nu op een ander niveau gevoerd."

Ander spoor Het enthousiasme van Trouw over de samenwerking met onderzoekers van de VU kent geen grenzen. "Ik ben echt op een ander spoor gezet en een onderzoek gestart naar nieuwsgierigheid. Ik bevestig tien

Marjolein Kruk, leerkracht en opleider op academische basisschool 't Montferland in 's-Heerenberg: "Studenten van de academische pabo leren door te kijken naar de kerndoelen en de lesmethodes los te laten."

tallen leerkrachtengroepen 5 en 6 naar hun visie op nieuwsgierigheid. Zijn er factoren die remmend en stimulerend zijn? Ik merk dat mijn team kritischer wordt, zie in gesprekken tussen mijn leerkrachten dat ze zich vaker afvragen waarom we de dingen doen zoals we ze doen. We schieten mindersnel in de oplossing, een neiging die we hebben als onderwijzers. We zijn tenslotte doeners en de

Mirjam de Vries, directeur van obs 't Montferland: "Accepteer scepsis van leerkrachten tegen een onderzoekende schoolcultuur. Hun kritische houding duidt op betrokkenheid."

dagelijkse praktijk slokt onze aandacht op, waardoor we te weinig tijd nemen om te analyseren hoe iets precies zit." Een schoolcultuur waar onderzoek een vaste plek heeft, is een manier om het eigenaarschap aan de leerkracht terug te geven, meent Trouw. "Het doet iets met je als je zelf de ontdekking doet en daarmee de onderwijskwaliteit verbetert. Je gaat je meer verantwoordelijk voelen. Door de interactie met wetenschappers

worden we geprikkeld en gestimuleerd na te denken over de vraag of we op de meest effectieve manier bezig zijn."

Familiecultuur En alleen maar academische leraren voor de klas? Realistischer is om een onderzoekende schoolcultuur, waar nieuwsgierigheid centraal staat, te stimuleren bij de huidige leerkrachten, zeggen zowel De Vries als Trouw. De academische basisschool en de Academische Werkplaats zijn manieren om dat te doen. Trouw: "Het gaat niet om de titel van de academische leerkracht, maar om de houding die daarbij hoort. Als je vindt dat iedereen daarvoor per se een academische opleiding nodig heeft, dan geef je het hele zittende kapitaal in feite geen kans."

'DOOR DE INTERACTIE MET WETENSCHAPPERS WORDEN WE GEPRIKKELD EN GESTIMULEERD NA TE DENKEN OVER DE VRAAG OF WE OP DE MEEST EFFECTIEVE MANIER BEZIG ZIJN'

Belangrijk is ook om de zogenoemde 'familiecultuur' op scholen – waar gezelligheid centraal staat en scepsis tegenover veranderingen heerst – te doorbreken, zeggen de twee schoolleiders. Veel oefenen in feedback geven, tot rollenspelen aan toe. En als schoolleider natuurlijk zelf het goede voorbeeld geven en je kwetsbaar opstellen. Maar vooral weerstand accepteren, zegt De Vries. "Ik heb er begrip voor dat een deel van het team veranderingen lastig vindt. Dat hoort erbij. Hun kritische houding duidt op betrokkenheid."

COLLECTIEF LEREN OP HOOG NIVEAU

Een vraag aan Ans Gielen, directeur masterinstituut Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: *Verschildt de professionalisering binnen een academische basisschool ten opzicht van een traditionele basisschool?*

"De traditionele manier van kijken naar scholing van leerkrachten gaat ervan uit dat leerkrachten een opleiding hebben genoten en daarmee alles in huis hebben om het geleerde toe te passen en te gebruiken in de praktijk. Naast het jaarlijkse functioneringsgesprek wordt af en toe naar een congres gegaan of studiedagen gevolgd, misschien zelfs als team gezamenlijk. Verder houden ze hun vakliteratuur bij, maar dat is het wel zo'n beetje. Wat de voorbeelden in het artikel laten zien is dat als collectief wordt geleerd op voldoende hoog niveau, er voortdurend gezamenlijk wordt gedeeld en gekeken naar 'wat willen we met ons onderwijs en wat is ons beleid.' Dit sluit aan bij wat het onderwijs hoort te zijn: een lerende organisatie waar jonge mensen worden opgeleid. Het is een mooie manier om je organisatie te professionaliseren en daadwerkelijk de slag te maken naar een onderzoekende schoolcultuur. Dit in tegenstelling tot overdag hard werken en af en toe naar een studiedag gaan."

Een leerkracht moet niet alleen met antwoorden komen, maar kinderen vragen laten stellen."